ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

НАУЧНА ТРИБИНА

октобар – децембар 2025.

програм

Предавања се одржавају у Кнез Михаиловој 36,
на првом спрату, сала 102 АВА центра САНУ са почетком у 12.00 часова

Четвртак, 2. октобар 2025.

Adrian Magina
West University of Timișoara/Romanian Academy,
„Titu Maiorescu" Institute for Social and Humanities Studies, Timișoara,Romania

THE IMPORTANCE OF ROMANIAN ARCHIVES AND LIBRARIES FOR MEDIEVAL AND EARLY MODERN SERBIAN HISTORY

At the beginning of the 20th century, historians started to analyse the Romanian-Serbian relations from the Middle Ages to their own times. Later, their approach was continued by other historians, but almost always the focus was on Serbian ties with Wallachia and Moldavia or Romanian-Serbian church relations, usually emphasizing Serbian sources on Romanian history. Until very recently, Romanian sources on the history of Serbs in the medieval and early modern period have hardly been analysed at all. Therefore, in the following I will refer to the importance of Romanian archives and libraries as a source of information on the history of the Serbs in the 14th-17th centuries, especially on those who settled on the present-day territory of Romania. My analysis is limited to the archives and libraries in Transylvania, Partium and Banat, the most important of which are those in Cluj, Sibiu, Oradea and Timișoara. Although some of the documents are now available online in the project arhivamedievală.ro, this database is limited up to the year 1600. Even if they are not very numerous, there are still plenty of documents from the medieval and early modern periods that can give a better insight into the history of the Serbs in those times.

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

НАУЧНА ТРИБИНА

октобар – децембар 2025.

Четвртак, 16. октобар 2025.

Ирена Цвијановић
Историјски институт Београд

ЗЕМЉА СЛОВЕНА У АРАПСКИМ ИЗВОРИМА ОД 9. ДО 12. ВЕКА

Арапски раносредњовековни историчари и географи писали су о Словенима који су населили скоро све делове Европе за време њихове експанзије, али прецизне границе словенског света никада нису јасно дефинисане. Међутим, код великог броја арапских аутора наилазимо на податке о Земљи Словена и њеним суседима, а понекад и о њиховој удаљености, као и броју дана који се мора прећи да би се дошло до границе. Наводе да се Византија граничи са Земљом Словена, што се види и на мапи Ибн Хаукала, арапског географа и хроничара из 10. века. У путопису Харун ибн Јахје који је сачувао Ибн Ростех на прелазу из 9. у 10. век помиње се колико је дана потребно да се пређе Земља Словена, и то се поклапа са подацима западног хроничара Рајмунда од Агилера који је пратио крсташку војску Рајмунда Тулуског у 11. веку. Поређењем западних и византијских извора са арапским можемо ближе одредити границе Земље Словена.

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

НАУЧНА ТРИБИНА

октобар – децембар 2025.

Четвртак, 6. новембар 2025.

Јелена Глушац
Историјски институт Београд

ПАРОХИЈЕ И СВЕШТЕНСТВО СТАРЕ ЦРКВЕ ВАЗНЕСЕЊА ГОСПОДЊЕГ У ОСЕЧИНИ

Појам „стара црква“ у Осечини усталио се у савременој литератури и службеним актима од четрдесетих година 20. века, када је поред ње изграђена нова црква истог храмовног посвећења. Први осечански пароси се помињу у „Поменику манастира Раче“, што указује на претпоставку постојања парохијалне цркве у периоду када је овај извор настао, дакле између 1616. и 1682. године. Први поуздан помен свештенства и парохије датира из 1735. године, у документима које је начинио синђел Андреј Јоакимовић, администратор Ваљевске епископије. Од тридесетих година 19. века па надаље, сачувани извори допуштају доношење прецизнијих закључака о развоју парохијалне мреже, затим о реконструкцији редоследа, породичних линија и биографија свештенства. Ширење парохија могуће је пратити кроз различите пописе настале од стране државних и црквених власти. Духовно-административна надлежност осечанске цркве, у оквиру осечанске и лопатањске парохије, остала је готово непромењена све до регулације парохија у Шабачкој епископији и изградњи нових цркви у Ваљевском архијерејском намесништву током четврте деценије 20. века. Свештенство је углавном припадало породицама са вишедеценијском традицијом наслеђивања те службе, о чему сведоче и њихова презимена – Поповићи и Протићи. Осечански духовни пастири били су веома ангажовани у погледу општег народног просвећивања и напретка локалне заједнице – као оснивачи задруга, ктитори својих и других цркви, добротвори за изградњу различитих културно-просветних установа. За свој рад били су одликовани високим државним и црквеним признањима и ордењем. Током Првог светског рата обе парохије осечанске цркве су остале упражњене. Њено свештенство делило је судбину свог народа – један парох је као војни свештеник пратио српску војску до Солунског фронта, док је други био интерниран у аустроугарски логор Нежидер.

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

НАУЧНА ТРИБИНА

октобар – децембар 2025.

Четвртак, 20. новембар 2025.

Andreas Zajic
Austrian Academy of Sciences, Institute for Medieval Research, Vienna, Austria

WHEN IN ROME, DO AS THE EMPERORS DO. NEW FINDINGS ON THE IMPERIAL CORONATION OF FREDERICK III

This lecture focuses on two distinct sources relating to Emperor Frederick III's coronation and marriage in Rome in 1452. The first is an artifact long identified as the "bridal coach" of Eleanor of Portugal, the wife of Frederick. A detailed study of the extensive heraldic decoration of this *Kobelwagen*—a precursor of the later covered wagon—now preserved in the Universalmuseum Joanneum collections in Graz, casts doubt on its alleged role as Eleanor's ceremonial carriage during the royal entry into Rome or the associated festivities.

The second source is a previously neglected, comprehensive report by Andreas "Krabat" von Lappitz, a Dalmatian-born Austrian nobleman, who traveled to Rome as a page in the retinue of a Styrian (modern-day Slovenian) lord. His account illuminates numerous aspects of Frederick's coronation. Beyond offering unique details absent from other eyewitness testimonies, Krabat provides unequivocal evidence that the Graz coach could not have been used on the journey to or from Rome, nor during the ceremonies themselves.

Moreover, his report affords fresh and immediate glimpses into the Roman celebrations and their financing by the Emperor. These range from fleeting spectacles such as fountains flowing with wine, to free farrier services for Frederick's followers, and even mobile brothels and prostitutes supplied at the expense of the court.

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

НАУЧНА ТРИБИНА

октобар – децембар 2025.

Четвртак, 4. децембар 2025.

Миљан Гогић
Универзитет Црне Горе, Историјски институт, Подгорица, Црна Гора

СРПСКО-МЛЕТАЧКИ ОДНОСИ НАКОН СМЕДЕРЕВСКОГ СПОРАЗУМА (1435) У СВЕТЛУ КОТОРСКОГ ИЗВОРА ИЗ АПРИЛА 1437.

Од почетка учвршћивања Млечана у Зети, крајем XIV века, јављали су се проблеми између млетачких и српских поданика. Крађе, заплена имовине, немогућност коришћења земљишних поседа и друга слична дела били су проблеми који су често оптерећивали свакодневицу млетачко-српских односа. Мировним уговором склопљеним 1423. године код Св. Срђа било је предвиђено да проблеме између српских и млетачких поданика решава мешовити суд састављен од представника српске и млетачке стране. Вучитрнским уговором из 1426. године било је прописано да и једна и друга страна међусобно испоручују починиоце кривичних дела, како би тим виновницима судила она страна чији су поданици били оштећени. Смедеревским уговором од 14. августа 1435. године решена су бројна питања која су оптерећивала млетачко-српске односе у Зети. Нарочита пажња током тих преговора посвећена је млетачким захтевима за повраћај поседа и имовине и надокнади за причињену штету. Српски владар затражио је у Смедереву од млетачке стране да и она надокнади штете његовим поданицима, што је главни млетачки преговарач Николо Мемо обећао да ће учинити. Упркос том договору постигнутом у Смедереву питање надокнаде штете остало је изгледа нерешено, о чему говори документ настао у Котору 21. априла 1437. године. Из садржаја тог документа може се видети да су српска и млетачка страна, након уговора у Смедереву склопиле нови споразум који се тицао регулисања надокнаде штете, али он није заживео. Ситуација на терену захтевала је проналажење решења за спорове који су настајали. Из тог разлога зетски војвода Алтоман упутио је делегацију которском кнезу. Делегација је которском кнезу изнела предлог зетског војводе о начину решавања проблема који су избијали између њихових поданика. План је предвиђао да проблеме између српских и млетачких поданика решавају которски кнез и један племић којег би Алтоман упућивао, односно зетски војвода и племић којег би слао которски кнез. Одлуке тих комисија морале су бити потврђене и од зетског војводе и од которског кнеза. Которски кнез се сложио са овим предлогом зетског војводе. Сачувана грађа настала након овог споразума сведочи да се он, приликом решења спорова између млетачких и српских поданика, није примењивао у облику како је било договорено.